

Samenwerken en communiceren zijn belangrijke sociale vaardigheden

Buitenactiviteiten en gedragsproblematiek

Het is dinsdagmorgen, begin maart. Net buiten de bebouwde kom van Enschede, staat een kleine vestiging van VSO-ZMOK school Het Schip. Gerrit Onstein, de outdoorspecialist van de school, neemt die dag leerlingen mee voor een activiteit, Haike, Hans, Willem en Esther zijn alle vier al vaker mee geweest. Ze hebben zich hiervoor zelf opgegeven. De gedragsproblematiek van deze leerlingen ligt erg breed, van ADHD, PDD-NOS tot een antisociale gedragsstoornis.

Het is een klein half uurtje rijden naar het bos waar de activiteit plaats zal vinden. Onderweg daar naar toe peilt Gerrit al een beetje bij iedereen hoe de stemming is. Zijn er bijzonderheden gebeurd de afgelopen dagen? Moet Gerrit met iets speciaals rekening houden, etc.

Aangekomen bij het bos wordt de opdracht voor deze dag uitgelegd. Het is een gecombineerde opdracht. De groep wordt in tweeën verdeeld, één groep wordt ergens afgezet met enkel een mobiele telefoon en een kompas. De andere groep staat ruim een kilometer verderop met een kaart, met daarop ingetekend hun positie en die van de andere groep. Verder hebben ze een GPS en ook een mobiele telefoon. Het eerste gedeelte van de opdracht is elkaar midden in het bos ontmoeten. Als ze elkaar gevonden hebben moeten ze met behulp van de GPS zich verplaatsen naar een volgende plek. Onderweg moeten ze materiaal verzamelen waar ze bij de eindplek vuur mee kunnen maken zonder aansteker. De meiden zitten in de eerste groep, de jongens moeten hen dus navigeren door het bos. Gerrit is de hele tijd in de buurt en kan alle communicatie horen via zijn mobiele telefoon.

Eerst wordt gekeken of ze alle geleerde onderdelen nog beheersen en hier en daar wordt nog wat uitleg gegeven. Vooral de jongens laten merken dit niet meer nodig te vinden en willen eigenlijk vertrekken. Al snel na de start wordt, vooral voor de jongens, al snel duidelijk dat de opdracht minder simpel is dan dat ze aanvankelijk dachten. Ze geven weinig en onduidelijk instructie aan de meiden, die daar vervolgens bijzonder gestrest van raken. Gerrit haalt ze weer bij elkaar, legt nog een keer het belang van korte, duidelijke en instructie uit en dat er regelmatig gecheckt moet worden of ze elkaar begrepen hebben etc. De nieuwe poging verloopt nu een stuk beter. Weliswaar hebben de meesten aan het einde van de rit, te weinig of verkeerde zogeheten 'tondel' om vuur mee te maken, toch krijgen drie jongeren, waaronder beide meiden, het voor elkaar. Succeservaring op de vierkante centimeter.

Aan het einde van de dag vullen alle leerlingen een competentiekaart in. Hierop staan in totaal 14 competenties, vooraf hebben ze er zelf twee uitgekozen waar ze deze dag aan willen werken, en Gerrit één. Met een foto van de activiteit erbij, wordt de ingevulde kaart in het persoonlijke portfolio van de leerling gestopt.

OUTWARD BOUND

Outdoor als methodiek voor specifieke doelgroepen met name binnen het onderwijs is vrij onbekend. Er is in de literatuur ook niet veel over te vinden. Studies zijn er niet of nauwelijks naar gedaan en er bestaan (nog) geen speciale opleidingen voor. Op het eerste gezicht lijkt het er dan ook op dat het middel 'outdoor' zich niet heeft ontwikkeld tot een effectieve en erkende methodiek voor specifieke doelgroepen. Dat is niet terecht. De oorsprong van de outward bound is bijna een eeuw geleden ontstaan.

"In kleine groepjes wordt er gewerkt aan zelfstandigheid, doorzettingsvermogen en sociale vaardigheden."

Moeder van een leerling

ERVAREND LEREN MET OOG VOOR TEKORTKOMINGEN

Bij wat nader onderzoek komt het begrip Outward bound regelmatig voor. Enige studie leert al snel dat hier de bakermat ligt van het outdoor-idee voor specifieke doelen. Een wezenlijk onderdeel van het begrip Outward bound is ervaren leren. Dit begrip is gebaseerd op de uitgangspunten van de Duitse sociaal pedagoog Kurt Hahn. Zijn belangrijkste uitgangspunt is dat jongeren zichzelf kunnen ontdekken door het opdoen van ervaringen. Deze ervaringen dragen bij aan de opvoeding die gericht is op de ontwikkeling van de gehele persoonlijkheid van de jeugdige, zowel sociaal, emotioneel, cognitief, fysiek als moreel. In zijn tijd (begin van de vorige eeuw) constateerde hij bij jeugdigen een aantal tekortkomingen.

- Tekort aan maatschappelijke participatie.
- Tekort aan zorgzaamheid.
- Gebrek aan initiatief.
- Afname van fysieke activiteiten.

"Ik ben een voorstander van de methodiek 'werken van de handen naar het hoofd' terwijl het onderwijssysteem in Nederland voorschrijft 'werken van hoofd naar handen'. In deze benadering komen veel meer mensen beter tot hun recht.

Docent opleiding Sport & Beweging

Tekortkomingen die, naar de mening van Gerrit Onstein, ook nu nog zeer herkenbaar zijn.

Hahn formuleerde een aantal principes om deze tekortkomingen weg te werken. Een paar voorbeelden:

- De opvoedkundige omgeving is belangrijk om jongeren te inspireren tot creativiteit, durf, zelfkennis en persoonlijke ontwikkeling.
- De beste leermomenten zijn die momenten waarin jongeren in moeilijkheden verkeren (crisisachtige situaties), waarbij ze uit hun 'comfortzone' moeten.
- Er is spanning tussen vrijheid en zelfdiscipline, het fysieke en het mentale.

Voor Hahn waren er in projecten ervaren leren drie doelstellingen:

- Vitaliteit (dus wilskracht, fysieke behendigheid, geestelijke spankracht).

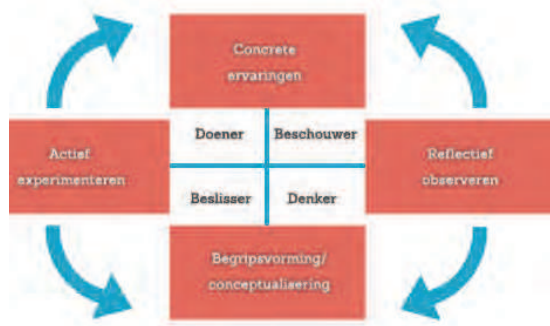
- Authenticiteit (echte eigen ervaringen).
- Co-existentie (samenleven en samenwerken).

In zijn tijd was Hahn de grondlegger van een aantal succesvolle projecten. Outward bound was geboren. In Nederland vonden de ideeën van Hahn in het begin van de jaren zeventig weerklank en diverse instellingen voor jeugdzorg zetten hun eerste schreden op het pad van het ervaren leren.

Werken aan groepsgevoel met opdrachten die buiten onze reguliere werkzaamheden liggen...
Coördinator zorg Prof Huizinghschool en VSO het Maatman

SOCIALE VAARDIGHEDEN EN TEAMBUILDING

Aan de andere kant van de oceaan vond verdere theoretische verdieping plaats. De ervaringsleercyclus van Kolb (1984) wordt ook nu nog veel gehanteerd bij trajecten.

Er zijn meerdere vormen van ervaren leren, zoals de survivaltocht, de vaartocht, woonwerkproject, time-outproject, outdooractiviteiten als onderdeel van een hulpverleningsprogramma en individuele trajecten (Hermanns 2005).

Belangrijke kenmerken van de outdooractiviteiten van Het Schip:

- De leerling is deelnemer in plaats van kijker.
- Activiteiten vragen om motivatie van de leerling in de vorm van energie, betrokkenheid en verantwoordelijkheid.
- De activiteiten zijn écht en betekenisvol voor de leerling.

Op school merken we bij de leerlingen verschil in de vorm dat ze wat voor een ander over hebben. Een klus die niet direct bij hun vakgebied ligt, pakken ze nu enthousiast op en ze gaan er als groep tegen aan. In de gewone lessen corrigeren ze anderen met uitspraken van "Luister nu eens naar wat er gevraagd wordt en doe dit dan ook gewoon eens".

Docente Stedelijk Lyceum Enschede

- De leerling leert iets over zijn persoonlijkheid en vaardigheden waar hij in andere situaties baat bij heeft.

Het is een duidelijke activerende methodiek die een belangrijke bijdrage levert aan het verbeteren van sociale vaardigheden. Samenwerken en communiceren om elkaar in het bos te vinden. Daarnaast werken leerlingen aan het opbouwen van zelfstandigheid en het nemen van verantwoordelijkheid. Ze leren omgaan met grenzen en deze zelf aan te geven. Denk hierbij aan werken op hoogtes, bv. klimmen/ abseilen. Reflectie is hierbij een essentieel onderdeel

van de dag. Het middel, de methodiek kan op vele verschillende fronten worden ingezet. Het Schip gebruikt het als onderdeel in een proces om gedragsverandering in gang te zetten. Binnen het passend onderwijs kan het ingezet worden voor verschillende problemen en/of vragen. Groepsdynamica, pestgedrag, thuis-blijvers, pre-assessment. Ook is er nu een module voor leerlingen die interesse hebben voor de geïnformeerde diensten, een korte module die deelnemers kennis laat maken met verschillende survivalaspecten. Daarnaast is het een bijzonder geschikt middel om teams beter te laten functioneren en dat hoeft echt niet in de Ardennen.

Meer weten? www.outrac.nl / outrac@kpnmail.nl / 0681890625

MASTER SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Onderzoek en ontdek mogelijkheden en ga met nieuwe perspectieven aan de slag in je praktijk. Leer 'speciaal onderwijzen' en geef 'Passend Onderwijs' vorm.

Kies voor de **Master Special Educational Needs** van Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.

Kijk voor meer informatie op fontys.nl/oso. Of stuur een mail naar: oso@fontys.nl met code ZP2014 en ontvang gratis een boek uit onze webshop.

Fontys